

**Dlui academician Ioan Aurel POP,
Președinte al Academiei Române**

Stimate domnule Președinte,

Subsemnatul, Valeriu Pasat, istoric, membru titular al Academiei de Științe a Moldovei, îndrăznesc să Vă deranjez cu o problemă majoră, de interes național. Mă adresez Dumneavoastră în calitatea mea de om de știință, dar și de fost om politic. În acest context, țin să precizez că, deși am desfășurat mereu o activitate științifică materializată în numeroase studii asupra istoriei noastre postbelice (deportări, foamete organizată, biserici distruse și alte tragedii ale poporului nostru din Basarabia sovietizată), am în spate și o importantă experiență politică, inclusiv de diplomat (Ambasador al Republicii Moldova în Federația Rusă, Kazastan și Finlanda, 1994-1997) și de ministru în Guvernul de la Chișinău (al Apărării - 1997-1999, al Securității Naționale - 1999-2001).

Demersul meu vizează un eveniment remarcabil, care a avut loc la noi cu 30 de ani în urmă. Este vorba despre elaborarea, apoi publicarea în câteva organe de presă de la Chișinău a unui document de însemnătate majoră, intrat în analele istoriei noastre recente ca „Scrisoarea celor 66”, cifra indicând numărul semnatarilor. Această „Scrisoare...” a fost un studiu riguros elaborat și un temerar memorandum, prin care se cerea autorităților sovietice de la Chișinău: **a)** proclamarea limbii vorbite de populația majoritară a RSSM ca limbă de stat (oficială); **b)** revenirea la alfabetul latin, interzis de autoritățile sovietice încă în anii '40 ai secolului al XX-lea; **c)** recunoașterea identității limbii vorbite în RSS Moldovenească și în România socialistă de atunci (august 1988).

Documentul a fost semnat, în ultimă instanță, de 66 de reprezentanți ai intelectualității din RSSM: scriitori, ziariști, profesori universitari, filologi, istorici, dar și juriști, tehnocrați, medici, matematicieni, biologi ș.a. – cei mai mulți având grade științifice (lista semnatarilor documentului în cauză, cu indicarea profesiunilor și a titlurilor ce le dețineau în acea perioadă – se anexează). Caracterul democrat al promovării documentului e demonstrat și de faptul că în faza inițială „Scrisoarea...”

a avut circa 200 de semnături, dar pe parcurs unii, dintr-un motiv sau altul, și-au retras semnătura.

Fără ca să-i oblige cineva, fără a avea interese de partid sau de grup, semnatarii acestui memorandum s-au încadrat plener într-o luptă decisivă pentru adevărul istoric, pentru afirmarea limbii materne, pentru drepturile fundamentale ale poporului nostru. Studiind documentele operative ale Ministerului Securității Naționale în legătură cu emiterea, difuzarea și circulația documentului în cauză, pot confirma că semnatarii lui – conform metodelor practicate de organele represive sovietice, – riscau, în cel mai bun caz, internarea forțată în clinici sau spitale de psihiatrie. Acești concetățeni ai noștri ce au intrat într-o competiție inegală cu un regim totalitar, care părea unora atotputernic și veșnic, au meritat în opinia mea, pe dreptate, supranumele de „spartani”.

Odată cu publicarea „Scrisorii celor 66”, pe 17 septembrie 1988, în ziarul „Învățământul public” (în prezent se numește „Făclia”), apoi, peste o săptămână, în revista „Literatura și arta” și în alte publicații de la Chișinău, s-a declanșat un proces de strângere a semnăturilor de adeziune la revendicările enunțate în document. Astfel, a început valul format din sute de mii de aderenți activi la Mișcarea de eliberare națională care a culminat cu obținerea drepturilor revendicate de „spartani” – limbă oficială, alfabet latin, istorie adevărată; dar s-a mers și mai departe, până la dobândirea independenței de stat, a schimbării regimului totalitar pe unul democratic etc.

Din păcate, cu trecerea anilor, fapta „spartanilor” de la Chișinău a fost dată uitării. Firește, la mijloc e și uimitoarea și unanima modestie a semnatarilor „Scrisorii celor 66”, căci nimeni dintre ei nu și-a etalat meritele și nu a revendicat vreun privilegiu de la noile autorități de la Chișinău pentru acest excepțional act de curaj și de demnitate națională, care a avut urmări decisive în istoria noastră recentă.

Ca istoric, dar și ca simplu cetățean, consider că fapta autorilor acestui excelent Memorandum nu trebuie subestimată, nici dată uitării. Tocmai de aceea, la aniversarea a 25-a, de la publicarea „Scrisorii celor 66”, în octombrie 2013, am avut o intervenție pe această temă în cadrul Adunării Generale a Academiei de Științe de la Chișinău, în care, printre altele, am sugerat expedierea, din partea AȘM, a unui memoriu către Președintele Republicii Moldova, dl Nicolae Timofti, ca să fie acordate distincții de rigoare celor care au o contribuție majoră la afirmarea limbii

române în RSSM. Ideea a fost unanim votată de comunitatea academică. În eventualitatea unui demers concret, capul de listă urmau să-l constituie semnatarii „Scrisorii celor 66”, unii urmând a fi omagiați deja post-mortem. De atunci, s-au scurs câțiva ani, dar Memoriul nostru a rămas fără vreun răspuns.

În această situație, și ținând cont de faptul că după decembrie 1989 conducerea de la București a menționat prin distincții mai multe personalități din Republica Moldova, am decis să mă adresez Domniei Voastre, Doamnă Președinte al Academiei Române, Ioan Aurel Pop și am toată speranța, ba chiar convingerea că Dvs. veți aprecia la justa ei valoare importanța faptei de mare curaj civic și rezonanță spirituală. Repunerea în actualitate a acestei fapte, inclusiv elaborarea unui demers din partea Academiei Române adresat președintelui României Klaus Werner Iohannis în vederea acordării unor distincții românești acestor luptători pentru dreptatea limbii și culturii române, ar servi ca model de abnegație și iubire față de valorile naționale nu numai pentru cetățenii Republicii Moldova, dar, cred eu, și pentru numeroși cetățeni ai României.

În speranța că veți lua cunoștință de acest demers și veți redacta o scrisoare specială adresată Excelenței Sale dl Klaus Werner IOHANNIS, președinte al României, care, la rândul său, va da curs solicitării noastre, pentru ca semnatarii documentului la care m-am referit să fie onorați pe măsura aportului în apărarea adevărului științific, primiți, Vă rog, dle Președinte al Academiei Române, asigurările mele de profundă stimă și considerațiune,

Academician Valeriu PASAT

Chișinău, 10 mai 2018

LISTA PERSOANELOR CARE AU SEMNAT ”SCRISOAREA CELOR 66”

Nr.	Prenume și nume	Titlu științific și domeniu de activitate
1	Bogdan Istru, decedat	scriitor al poporului, membru-corespondent al AȘ a RSSM
2	Marc Gabinschi	doctor în științe filologice
3	Arcadie Evdoșenco, decedat	doctor în științe filologice
4	Vasile Bahnaru	candidat în științe filologice
5	Alexandru Burlacu	candidat în științe filologice
6	Anatol Gavrilov,	candidat în științe filologice
7	Ion Ețcu,	candidat în științe filologice
8	Ion Zaporojan, decedat	candidat în științe filologice
9	Teodor Cotelnic	candidat în științe filologice
10	Emil Mândăcanu	candidat în științe filolrice
11	Veronica Purice, decedată	candidat în științe filologice
12	Nicolae Raevschi, decedat	candidat în științe filologice
13	Constbatin Tănase, decedat	candidat în științe filologice
14	Andrei Țurcanu	candidat în științe filologice
15	Alexei Cenușă, decedat	candidat în științe filologice
16	Victor Cirimpei	candidat în științe filologice
17	Vasile Ciocanu, decedat	candidat în științe filologice
18	Valeriu Cupcea, decedat	artist al poporului din RSSM
19	Vitalie Rusu	artist al poporului din RSSM
20	Mihai Grecu, decedat	artist plastic al poporului din RSSM
21	Emil Loteanu, decedat	artist al poporului din RSFSR
22	Veniamin Apostol, decedat	maestru emerit al artelor din RSSM
23	Glebus Sainciuc, decedat	artist plastic emerit al RSSM
24	Vasile Iovu	artist emerit al RSSM
25	Andrei Vartic, decedat	laureat al premiului „B. Glavan” al comsomolului din Moldova

26	Valeriu Babanschi, decedat	membru al Uniunii scriitorilor din URSS
27	Vasile Badiu, decedat	membru al Uniunii scriitorilor din URSS
28	Vladimir Beșleagă	membru al Uniunii scriitorilor din URSS;
29	Alexandru Brodschi, decedat	membru al Uniunii scriitorilor din URSS
30	Vasile Vasilache, decedat	membru al Uniunii scriitorilor din URSS
31	Nicolae Esinencu, decedat	membru al Uniunii scriitorilor din URSS
32	Vlad Zgârciob	membru al Uniunii scriitorilor din URSS
33	Alexandru Cozmescu, decedat	membru al Uniunii scriitorilor din URSS
34	Leonida Lari, decedată	membru al Uniunii scriitorilor din URSS
35	Gheorghe Malarciuc, decedat	membru al Uniunii scriitorilor din URSS
36	Dumitru Matcovschi, decedat	membru al Uniunii scriitorilor din URSS
37	Valentin Mândâcanu, decedat	membru al Uniunii scriitorilor din URSS
38	Serafim Saka, decedat	membru al Uniunii scriitorilor din URSS
39	Andrei Strâmbeanu	membru al Uniunii scriitorilor din URSS
40	Arcadie Suceveanu	membru al Uniunii scriitorilor din URSS
41	Ion Hadârcă	membru al Uniunii scriitorilor din URSS
42	Ion Ciocanu	membru al Uniunii scriitorilor din URSS
43	Gheorghe Vrabie, decedat	membru al Uniunii artiștilor

		plastici din URSS
44	Ion Păcuraru	membru al Uniunii compozitorilor din URSS;
45	Iulia Țibulschi	membru al Uniunii compozitorilor din URSS
46	Ion Dediu	doctor în științe biologice
47	Leonid Bulmaga	candidat în științe istorice
48	Ion Țurcanu	candidat în științe istorice
49	Gheorghe Bobână	candidat în științe filozofice
50	Ștefan Lupan	candidat în științe filozofice
51	Vlad Pâslaru	candidat în științe pedagogice
52	Aurelian Silvestru	candidat în științe psihologice
53	Vitalie Baltag, decedat	candidat în științe fizico-matematice
54	Arcadie Barbăroșie	candidat în științe fizico-matematice
55	Leonid Dohotaru	candidat în științe fizico-matematice
56	Alehei Leahu	candidat în științe fizico-matematice
57	Mihai Clima, decedat	candidat în științe fizico-matematice
58	Anatol Rotaru, decedat	candidat în științe fizico- matematice
59	Ion Holban	candidat în științe fizico-matematice
60	Alexandru Șubă	candidat în științe fizico-matematice
61	Vasile Nedelciuc	candidat în științe tehnice
62	Pavel Balmuș, decedat	membru al Uniunii jurnaliștilor din URSS
63	Dinu Mihail	membru al Uniunii jurnaliștilor din URSS
64	Irina Condrea	membru al Uniunii

		jurnaliștilor din URSS
65	Ion Coșescu, decedat	colaborator științific
66	Vlad Pohilă	colaborator științific